

LAPPEENRANNAN KAUPUNKI

”Jokainen on arvokas,
yhdessä toimien
olemme enemmän”

Suunnitelma yhdenvertaisuuden
ja tasa-arvon edistämiseksi
Lappeenrannan kaupungin palveluissa
2022–2025

Alkusanat

Lappeenrannan kaupungin arvoiksi on LPR2037-strategiassa määritelty rohkeasti, yhdessä ja eteenpäin katsoen. Kaupunki haluaa luoda yhdessä asukkaiden, yritysten ja sidosryhmien kanssa kestäviä menestystarinoita. Jokaisen asukkaan tarina on tärkeä ja tehtävämme onkin tarjota jokaiselle yhdenvertaiset mahdollisuudet toteuttaa omia unelmia ja rakentaa kestävää ja tasa-arvoista tulevaisuuden Lappeenranta.

Kaupungissamme on kymmeniä tuhansia tarinoita, jotka ovat osa Lappeenrannan kaupungin identiteettiä ja juuri ne tekevät kaupungistamme Lappeenrannan. Tämä suunnitelma on kaikkia lappeenrantalaisia varten, mutta erityisesti niitä, joiden tarinat ovat tähän asti jääneet syrjinnän, häirinnän ja ennakkoluulojen vuoksi näkymättömiin. Jokainen tarina on arvokas Lappeenrannan tulevaisuudelle. Kaupunki kuuluu meille kaikille ja kaupunkina tehtävämme on tukea omassa toiminnassa jokaisen mahdollisuuksia ja rohkaista kohtaamaan ja ymmärtämään erilaisuutta yhteistä tarinaa rakentaessamme.

Tämä suunnitelma on Lappeenrannan kaupungin palveluiden yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelmassa kuvataan kaupungin palveluiden näkökulmasta keskeisimmät toimenpiteet yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Konkreettisten toimenpiteiden lisäksi kaupunki lupaa olla ihmisoikeuksille rakentuva kaupunki, jossa kaikki saavat näkyä, kuulua, elää ja osallistua tasa-arvoisina ja yhdenvertaisina ilman minkäänlaista syrjintää. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää vahvaa sitoutuneisuutta sekä jatkuvaa ja määrätietoista työtä. Haluan rohkaista henkilöstöämme kehittämään Lappeenranta ja sen palveluja ennakkoluulottomasti.

Lappeenrannassa 20.5.2022

Kimmo Jarva
Kaupunginjohtaja

Sisällys

Alkusanat	1
1. Johdanto	3
2. Yhdenvertaisuussuunnitelman tausta ja laatiminen	4
3. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon nykytilan arviointi Lappeenrannan kaupungissa.....	7
3.1 Yhdenvertaisuus kaupungin toiminnassa ja suunnitelmissa	7
3.2 Yhdenvertaisuuden keskeisimmät haasteet ja kehittämiskohteet	8
4 Toimenpiteet yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi.....	12
5 Lappeenrannan kaupungin lupaus.....	15
6 Seuranta ja arviointi	16
Liite 1. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus lainsäädännössä ja yhteiskunnassa	17
Liite 2 Keskeisimmät määritelmät	27
Liite 3 Lappeenrannan kaupungin työpajassa ja lähtötasokartoituksessa esille nousseet toimenpide-ehdotukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi Lappeenrannassa	30
Liite 4 Pientyöryhmien toiveet kaupungin lupaukselle	32

1. Johdanto

Kaupunki on strategiassaan luvannut huolehtia yhdenvertaisuudesta ja heikoimmassa asemassa olevien asukkaiden hyvinvoinnista. Ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ovat edellytys sille, että kaupunki pystyy mahdollistamaan kestäviä menestystarinoita sen asukkaille, yrityksille ja sidosryhmille.

Jokainen on arvokas ja yhdessä toimien olemme enemmän –suunnitelma yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisestä Lappeenrannan kaupungin palveluissa 2022–2025 on suunnitelma, jossa tavoitteellisesti edistetään toimialat ylittäen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaupungin palveluissa.

Yhdenvertainen ja tasa-arvoinen Lappeenranta tehdään yhdessä päivittäisissä kohtaamisissa. Yhteistyö yli toimialojen sekä järjestöjen, verkostojen ja asukkaiden kesken on ensiarvoisen tärkeää. Myös tämä suunnitelma on tehty yhteistyössä asukkaiden ja eri toimijoiden kanssa. Nykytilan arvioimiseksi syksyllä 2021 kerättiin aineistoa kyselyillä ja osallistavilla menetelmillä. Prosessissa pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman erilaisia tahoja muun muassa kuntalaiskyselyn ja sidosryhmätyöpajan avulla. Lisäksi kaupungin toimialat kartoittivat lähtötilannetta omassa toiminnassa.

Tämän suunnitelman myötä kaupunki haluaa nostaa esille yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, seurata ja arvioida näiden kehittymistä ja tukea rakenteita, joiden avulla voidaan purkaa eriarvoistavia rakenteita ja asenteita. Lappeenrannan kaupungin toimenpide-ehdotukset tukevat kaupungin palvelujen yhdenvertaisuuden kehittämistä muiden jo olemassa olevien ohjelmien lisäksi. Lappeenranta on muun muassa Unicefin lapsiystävällinen kunta ja myös osa Etelä-Karjalan ikäystävällinen kunta toimintaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön suunnittelu ja arviointi on luonteeltaan vahvasti eettistä. Kuitenkin toimenpiteet epäkohtiin puuttumiseksi ovat usein hyvin yksinkertaisia, käytännöllisiä ja maalaisjärjellä pääteltävissä olevia tekoja. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyö on jatkuvaa ja luo arvopohjaa, jolla Lappeenrannassa saamme kaupungin arvot näkymään arjen toiminnassa. Konkreettisten toimenpiteiden lisäksi kaupunki antaa lupauksen siitä, mitä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kaupungin toiminnassa tarkoittaa ja miten sitä edistetään.

Oikeus kaupunkiin ja yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen palveluun on kaikkien lappeenrantalaisten oikeus.

2. Yhdenvertaisuussuunnitelman tausta ja laatiminen

Kuntien on laadittava lakisääteinen yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa asetetaan tavoitteet ja kuvataan toimenpiteet ja vastuut yhdenvertaisuuden edistämiseksi palveluissa. Kaupungin yhdenvertaisuussuunnittelun kannalta keskeinen säännös on yhdenvertaisuuslain 5.1 §, jonka mukaan ”Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.” Vastaavasti tasa-arvosuunnittelun perustana on tasa-arvolain 4 §, jonka 1 momentin mukaan ”Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.”

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman lainsäädännöllinen perusta on kuvattu liitteessä 1.

Kaupungin palveluita ja toimintaa koskeva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma on tehty yhteistyössä kaupunkilaisten kanssa. Heti suunnitelman laatimisen alusta alkaen pyrittiin huomioimaan laajasti eri väestöryhmät ja kuulemaan myös eri vähemmistöryhmiä. Suunnitelman valmistelussa keskeisessä roolissa ovat olleet lappeenrantalaisten kokemukset ja toiveet yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisesta ja niiden edistämisestä. Yhdenvertaisuustilanteesta kerättiin tietoa kuntalaiskyselyllä ja toimialojen lähtötilannetta kartoittavilla itsearvioinneilla.

Kuntalaiskysely

Ensimmäinen toimenpide yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman valmistelussa oli saada asukkaat osallistumaan suunnittelun luomiseen kyselyn kautta. Kyselyssä oli ennalta asetetut vastausvaihtoehdot syrjintäkokemukselle vastaajan sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, iän, etnisen taustan, kansalaisuuden, kielen, uskonnon tai vakaumuksen, terveydentilan, vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella.

Kyselyssä ei kartoitettu mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan tai perhesuhteiden perusteella tapahtuvaa syrjintää.

Kysely toteutettiin suomeksi, englanniksi ja venäjäksi. Kyselyyn pystyi vastaamaan sekä sähköisesti Internetin kautta että myös paperilomakkeella Lappeenrannan kaupungintalon asiakaspalvelupiste Winkissä. Kysely oli avoinna 25.8. — 17.9.2021 välisellä ajalla. Kyselystä tiedotettiin lappeenrantalaisille kaupungin tiedotteen, kaupungin nettisivujen www.lappeenranta.fi, Facebookin, ilmaislehdessä maksullisen ilmoituksen sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoiminnan Momentin (maahanmuuttajapalvelut) kautta.

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 253, joista suomenkielisiä oli 203, englanninkielisiä 27 ja venäjänkielisiä 23 kappaletta. Kyselyn vastaukset ovat luettavissa kaupungin nettisivustolla, <https://www.lappeenranta.fi/fi/Osallistu-ja-vaikuta/Yhdenvertaisuus-ja-tasa->

arvosuunnitelma/Yhdenvertaisuus—ja-tasa-arvo-kyselyn-vastaukset, lukuun ottamatta vapaa sana osiota, tietosuoja vuoksi.

Greenreality karnevaali -tapahtumaan osallistuminen

Asukkaita kuultiin myös kohtaamalla asukkaita Greenreality-karnevaalien yhteydessä. Asukkailla oli mahdollisuus tulla 25.8.2021 Greenreality -karnevaaleille keskustelemaan ja kertomaan omia tuntemuksiaan tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Suunnitelmaa työstävät kaupungin työntekijät olivat mukana tapahtumassa.

Kohtaamisiin oli kutsuttu myös kaupungin vaikuttamistoimielinten edustajia. Kasvokkain kohtaamisen kautta haluttiin rohkaista eri-ikäisiä, eri sukupuolia edustavia sekä erilaisiin kulttuuri- tai muihin vähemmistöihin kuuluvia kertomaan kokemuksistaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Lappeenrannassa. Samalla markkinoitiin avoinna olevaa kuntalaiskyselyä.

Työpaja

Kaupunki järjesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman valmistelun tueksi työpajan, johon olivat tervetulleita kaikki asiasta kiinnostuneet. Työpaja pidettiin 10.11.2021 klo 16:30 - 19:30 Lappeenrannan kaupungintalon valtuustosalissa.

Työpajassa kuultiin Maria Saleniuksen, Kuntaliiton erityisasiantuntijan, alustus yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta. Kommenttipuheenvuoron toi Saimaan kriisikeskuksen toiminnanjohtaja Juho Heikka. Heidi Rosbäck, kehittämispäällikkö, Osallisuuden osaamiskeskuksesta johdatteli osallistujat keskusteluun. Työpajassa käytiin yhteistä keskustelua yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta ja työpajan lopuksi kuultiin loppuyhteenvedoa keskusteluista sekä paikallisten kokemustoimijoiden kommenttipuheenvuorot. Kokemustoimijapuheenvuoron käyttivät nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston, vanhusneuvoston, romanityöryhmän, maahanmuuttajien sekä Pride Lappeenrannan edustajat.

Työpajasta tiedotettiin lappeenrantalaisille kaupungin tiedotteen, kaupungin nettisivujen www.lappeenranta.fi, Facebookin, ilmaislehdessä maksullisen ilmoituksen sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden Momentin (maahanmuuttajapalvelut) kautta. Lisäksi työpajaan kutsuttiin erikseen sähköpostilla kaikki kaupunginvaltuutetut, vammais-, vanhusneuvoston ja romanityöryhmän sekä nuorisovaltuuston jäsenet. Kaupungin työntekijöille laitettiin tapahtumakutsu Lappeenrannan kaupungin Wintran etusivulle.

Työpajaan osallistui 33 henkilöä. Työpajan jälkeen kaikille osallistujille lähetettiin palautekysely. Asteikolla 1-5 työpajan saatiin keskiarvoksi 4,4. Työpajan keskusteluista kirjattiin huomioita ja kommentteja, joita on käytetty suunnitelman valmistelussa.

Toimialojen lähtötasoarvioinnit

Lappeenrannan kaupungin toimialojen ohjausryhmä linjasi toimialoille lähetettäväksi kaupungin teettämän yhdenvertaisuus ja tasa-arvokyselyn tulokset tiedoksi ja saattamaan ne edelleen toimialoille hyödynnettäväksi lähtötasoarvioinnin tueksi. Tarkoitus oli herättää eri toimialoilla keskustelua ja löytää aiheita, joita oma toimiala voisi tulevina vuosina toteuttaa palveluiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Lähtötasoarviointeja

hyödynnettiin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman luomisessa. Itsearviointikyselyyn vastasivat asuntopalvelut, kulttuuripalvelut, liikuntatoimi, nuorisotoimi, opetustoimi, Saimaan tukipalvelut sekä varhaiskasvatus.

Tiedottaminen

Lappeenrannan kaupunki julkaisi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman teosta ja siihen liittyvistä asukkaiden osallistumismahdollisuuksista kolme tiedotetta seuraavasti:

- 23.8.2021 Lappeenrannan kaupunki valmistelee yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa
- 9.9.2021 Lappeenrannan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa valmistellaan kyselyn ja työpajan kautta
- 28.10.2021: Lappeenrannan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa valmistellaan työpajan kautta

Kaupunki tiedotti kyselystä ja työpajasta maksullisella lehti-ilmoituksella ilmaisjakelulehdessä:

- 23.8.2022 ilmoitus kyselystä
- 3.11.2021 ilmoitus työpajasta

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman valmistelua varten luotiin myös Lappeenrannan kaupungin nettisivuille oma sivusto, jossa tuotiin esiin valmistelun kulkua. <https://www.lappeenranta.fi/fi/Osallistu-ja-vaikuta/Yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvosuunnitelma>

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman luomiseen liittyen jaettiin myös runsaasti informaatiota:

- Facebookissa ajalla 17.7. – 10.11.2021 liittyen 25.8.2021 Greenreality karnevaalien yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kuulemisen markkinointi,
- 25.8. – 17.9.2021 Kuntalaiskyselyn markkinointi ja
- 10.11.2021 Työpajan kutsu.

Tietoa jaettiin Facebookissa Lappeenrannan kaupungin virallisella sivulla, Multicultural Club -Lappeenranta ryhmässä, Joutseno ja Ylämaa ryhmässä ja kaupunginosien omilla sivuilla sekä myös asukkaiden perustamassa Lappeenranta ryhmässä.

Edellä mainittujen sivustojen kautta tavoitettiin lähes 45.500 henkilöä.

Käsittely kaupunkiorganisaatiossa

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa on käsitelty kaupungin toimialojen ohjausryhmässä ja toimialojen johtoryhmissä. Suunnitelma viedään päätöksentekoon lautakuntien ja kaupunginhallituksen kautta valtuuston hyväksyttäväksi ja seurattavaksi.

3. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon nykytilan arviointi Lappeenrannan kaupungissa

Tässä kappaleessa kuvataan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön näkyminen kaupungin eri suunnitelmissa ja toiminnoissa. Lisäksi kuvataan lähtötasoarvioinneissa ja työpajoissa esille nousseet arviot lähtötilanteesta ja kehittämiskohteista.

3.1 Yhdenvertaisuus kaupungin toiminnassa ja suunnitelmissa

Valtuusto ohjaa koko Lappeenrannan kaupunkikonsernin toimintaa kaupunkistrategian avulla. Kaupunkistrategiassa määritellään pitkän aikavälin visio ja toimintatapa, joihin strategiset toimenpiteet pohjautuvat. Lappeenrannan kaupungin strategiassa 2037 kaupungin arvoiksi on määritelty rohkeasti, yhdessä ja eteenpäin katsoen. Kaupunki haluaa tarjota elämän mittaisia menestymisen mahdollisuuksia kaikille sen asukkaille, yrityksille ja sidosryhmille luoda kestäviä menestystarinoita. Kestävyys tarkoittaa kaupungille paitsi ympäristön huomiointia kaikessa toiminnassa myös taloudellisen ja sosiaalisesti kestävästä kaupungin mahdollistamista.

Kaupunkistrategian lisäksi Lappeenrannan kaupungilla on muitakin kaupunkitasoisia strategisia ohjelmia ja suunnitelmia, joiden tavoitteissa ja toimenpiteissä näkyy vahvasti yhteys yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen. Tällaisia kaupungin toimintaa poikkileikkaavia ohjelmia ovat muun muassa:

- Etelä-Karjalan työllisyysohjelma
- Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025
Ikäystävällinen Etelä-Karjala
- Etelä-Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2021–2024
- Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2022
Yhdessä - tukena arjessa, mukana elämässä
- Etelä-Karjalan vammaispoliittinen ohjelma
- Ikäystävällinen kunta ja maakunnallinen ikäverkoston toiminta
- Meidän Lappeenranta – Osallisuus- ja vuorovaikutusohjelma
- Myö liikuttaa ja Missä myö liikuttaa ohjelmat
- Soveltavan liikkumisen ohjelma
- Unicefin lapsiystävällinen kunta toimintamalli ja toimintasuunnitelma
- Uusinajattelijoiden kulttuurimaakunta - Lappeenrannan ja Etelä-Karjalan kulttuuristrategia.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmasta merkityksellisiä strategisia näkökulmia arvopohjan lisäksi ovat mm. yhdessä tekemisen kulttuuri ja korkea osaaminen, lapsiystävällinen kunta toimintamalli, ikäystävällinen kunta toimintamalli, ihmisten kohtaamisen ja yhteisöllisen toiminnan mahdollistaminen, yhdessä uuden luominen ja palvelujen järjestäminen taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo huomioidaan Lappeenrannassa myös työntekijöitä sekä palveluja ohjaavissa asiakirjoissa, joiden tarkoitus on näkyä aktiivisena yhdenvertaisuutena ja tasa-arvona käytännön elämässä. Esimerkiksi Lappeenrannan kaupungin henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma koskettaa kaupungin työntekijöitä ja huomioi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen kaupungin henkilöstön keskuudessa työnantajan näkökulmasta. Myös opetuksenjärjestäjä arvioi, suunnittelee ja seuraa yhdenvertaisuuden toteutumista omassa toiminnassa. Nuorisotoimi on laatimassa parhaillaan omaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa.

Esteettömyyden edistämisestä kaupungissa vastaa vammaisneuvoston alainen esteettömyystyöryhmä, jonka toimintaan osallistuu kaupungin toimialojen ja vammaisjärjestöjen edustajat.

Esteettömyystyöryhmä seuraa kaupunkitasoisen esteettömyystyön edistymistä ja nostaa esille kehittämiskohteita ja onnistumisia.

Osallisuustoimintojen koordinoimiseksi ja edistämiseksi koko organisaatiossa on Lappeenrannan kaupungille muodostettu toimialarajat ylittävä osallisuustiimi, johon kuuluu konsernihallinnossa ja toimialoilla osallisuustoimintojen parissa työskentelevät henkilöt. Osallisuustiimi koordinoi osallisuustoimenpiteitä ja vastaa osallisuus- ja vuorovaikutusohjelman täytäntöönpanosta ja jalkautuksesta sekä sen päivittämisestä ja raportoinnista.

Alueellista yhdenvertaisuutta on edistetty alueraatitoiminnan kautta. Meidän Lappeenranta-toiminnan piirissä toimii kahdeksan (8) eri puolelle kaupunkia sijoittuvaa alueraatia, jotka koostuvat kunkin alueen vapaa-ehtoisista asukkaista.

Kaupungissa toimii neljä (4) kaupunginhallituksen asettamaa vaikuttamistoimielintä: asukas- ja alue-, vammais-, vanhus- ja nuorisoneuvostot. Lisäksi kaupungissa on toiminnassa sekä lasten parlamentti että kaupungin romanityöryhmä. Kaupungin monikulttuurisuutta on nostettu esille vuosittain pidettävissä monikulttuurisuusforumeissa. Tämä toiminta on ollut katkolla koronapandemian takia.

3.2 Yhdenvertaisuuden keskeisimmät haasteet ja kehittämiskohteet

Yhdenvertaisuuden nykytilaa arvioitiin kuntalaiskyselyn, kuulemistilaisuuksien sekä toimialajohdon tapaamisten avulla. Tässä osiossa nostetaan esiin lyhyesti keskeisimmät haasteet yhdenvertaisuuslaissa mainittujen syrjintäperusteiden mukaisesti. Nostojen taustalla olevat kuntalaiskyselyjen aineistot löytyvät kokonaisuudessaan verkkosivuilta www.lappeenranta.fi

Lappeenrantalaisille yhdenvertaisuus näyttäytyy turvallisuutena, esteettömyytenä, yhdessä tekemisenä, avoimuutena ja suvaitsevaisuutena. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen esteinä mainitaan muun muassa tietämättömyys, asenteet ja ennakkoluulot.

Kuvassa 1. on kuvattu yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävät ja estävät teemat siten kuin ne näyttäytyvät lappeenrantalaisten kokemusten perusteella.

Kuva 1. Mikä lappeenrantalaisten mielestä mahdollistaa ja estää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa?

Lappeenrantaalaisten keskeisimmät kehittämiskohteet ja haasteet, joita kuulemisissa nousi esille, on kuvattu alla.

Ikä

- Ikääntyneiden taloudellinen eriarvoisuus, joukkoliikenteen hinta, yksinäisyys ja lähipalveluiden karsiminen herättävät huolta
- Maahanmuuttajataustaiset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat iäkkäät ovat erityisen haavoittuvassa asemassa
- Digitaalinen eriarvoisuus koskettaa erityisesti ikääntyneitä ja vammaisia
- Nuorten kohtaaminen yhdenvertaisena ja nuoruuden ilmiöiden hyväksyminen kaupunkikuvassa

Perhetilanne

- Monimuotoiset perheet kohtaavat haasteita palvelutilanteissa
- Yksinhuoltajaperheiden ja vähävaraisten lapsiperheiden tilanne herättää erityistä huolta
- Yksinasuvien ikäihmisten tilanne herättää huolta

Alkuperä ja kansalaisuus

- Monilla on henkilökohtaista kokemusta syrjinnästä, häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta
- Rasismi ilmenee usein ennakkoluuloina ja asenteellisuutena erityisesti julkisissa ulkotiloissa mutta myös palvelutilanteissa
- Maahanmuuttajien ja erityisesti naisten mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon ja työllistyä ovat heikkoja

Seksuaalinen suuntautuneisuus

- Ihmisten seksuaalisesta suuntautuneisuudesta tehdään oletuksia eri palvelutilanteissa ja kohdataan ennakkoluuloja
- Lasten ja nuorten kanssa työskenteleville paremmin työkaluja kohdata sateenkaarinuoria ja -perheitä
- Seksuaalisen suuntautuneisuuden huomiointi julkisissa tiloissa (pukutilat, wc-tilat jne.)

Kieli

- Palveluiden saaminen eri kielillä (venäjä, englanti, arabia) hankalaa
- Henkilökunnan kielentaito koetaan heikoksi
- Viittomakielisten mahdollisuudet tulkkauspalveluihin eri palveluissa huomioitava

Terveydentila ja vammaisuus

- Vammaisten oikeudet tulee turvata kaikessa toiminnassa eikä vain sosiaali- ja terveyspalveluissa
- Esteettömyyttä ja saavutettavuutta ei huomioida tarpeeksi palvelujen kehittämisessä
- Mielen- ja päihdeongelmista kärsivien ihmisten vaikeudet tulla kohdatuksi ja saada yhdenvertaisia palveluita

Alueellinen eriarvoistuminen

- Taloudellinen eriarvoisuus asettaa kaupunkilaiset eriarvoiseen asemaan
- Alueellinen eriarvoisuus on keskeinen haaste
- Palveluiden saavutettavuus eriarvoista ja digitaalisten palveluiden haasteet
- Joukkoliikenteen reitit ja aikataulut

Esteettömyys

- Vammaisten ja toimintarajoitteisten ihmisten yhdenvertaisuutta on toteutettava jokaisella osa-alueella. Palveluiden saatavuus, oikea-aikaisuus ja esteettömyys ovat vammaisten ja toimintarajoitteisten kannalta todella tärkeitä.
- Ympäristö tai palvelu on esteetön ja saavutettava, jos se ei erottele ihmisiä heidän liikkumis- tai toimimiskykynsä mukaan (palvelujen saavutettavuus, välineiden käytettävyys ja tiedon ymmärrettävyys)
- Esteettömyys mahdollistaa ihmisten asumisen kotonaan ja sujuvan osallistumisen muun muassa työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun.
- Saavutettavuus ei ole pelkästään fyysistä esteettömyyttä vaan se tulee huomioida verkkopalveluissa, sovelluksissa ja julkaisuissa:
- Kaikilla tulee olla mahdollisuus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

4 Toimenpiteet yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi

Asukaskyselyssä ja työpajoissa esille tulleet toimenpide-ehdotukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi on koottu liitteeseen 3.

Kaupungin toimialojen konkreettiset toimenpiteet on johdettu asukkaiden nostoista ja toimialojen alkukartoituksissa esiin nousseista aiheista ja ne on kuvattuna alla olevissa taulukoissa.

Tavoitteet ja toimenpiteet on esitetty kaupungin yhteisten palvelujen, hyvinvointi- ja sivistyspalvelujen ja elinvoima- ja kaupunkikehityksen toimialojen osalta. Toimeenpanoon osallistuu myös kaupunkiyhtiöt soveltuvien osin.

Yhteiset palvelut			
Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho
Vahvistamme yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön rakenteita ja näkyvyyttä	Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyöryhmän perustaminen Yhdenvertaisuus ja tasa-arvon seurannan ja mittaamisen kehittäminen Teemaan liittyvät tapahtumat, kampanjat ja koulutukset	2022-2025	Konsernihallinto
Huomioimme yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon viestinnässä	Verkkosivujen saavutettavuuden parantaminen osana verkkosivujen uudistusta Tarjotaan tietoa mahdollisuuksien mukaan eri kielillä Viestitään monipuolisesti esteettömistä ja saavutettavista palveluista. Jatketaan henkilökohtaista asiakaspalvelua mm. Winkissä ja matkailuneuvonnassa	2022-2025	Viestintätiimi

<p>Saavutettavuuden edistäminen kaupungin tapahtumissa</p>	<p>Kiinnitetään huomiota esteettömiin tiloihin ja selkeisiin opasteisiin</p> <p>Huomioidaan tapahtumissa eri yleisöt ja asiakasryhmät ja tarjotaan turvallinen tila</p> <p>Esteettömyystyöryhmän aktiivinen toiminta</p>	<p>2022-2025</p>	<p>Viestintä- ja tapahtumatiimi</p> <p>Esteettömyystyöryhmä</p>
<p>Osallisuuden edistäminen</p>	<p>Osallisuus- ja vuorovaikutusohjelman toteuttaminen</p> <p>Eri väestöryhmien osallistaminen ja aktiivinen kuuleminen: neuvostot ja foorumit</p> <p>Osallistetaan yleisöä tapahtumien suunnittelussa</p>	<p>2022-2025</p>	<p>Osallisuustiimi</p> <p>Tapahtumatiimi</p>
<p>Strateginen ohjelmatyö</p>	<p>Vammaispoliittisen ohjelman toimeenpano yhteistyössä vammaisneuvoston ja toimialojen kanssa</p> <p>Kotouttamisohjelman toimeenpano yhteistyössä maahanmuuttopalvelujen ja toimialojen kanssa</p> <p>Ikäystävällinen kunta toimintamallin edistäminen yhteistyössä vanhusneuvoston ja toimialojen kanssa</p> <p>Osallistuminen Unicefin lapsiystävällinen kunta toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon</p>	<p>2022-2025</p>	<p>Konsernihallinto Vammais- ja vanhusneuvosto</p>

Hyvinvointi- ja sivistyspalvelujen toimiala			
Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho
Lisätään henkilöstön osaamista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioissa	Kartoitetaan opetushenkilöstön osaaminen Henkilöstön kouluttaminen	2022-2025	Toimialajohtaja Vastuualuejohtajat
Edistetään lapsiystävällinen kunta toimintamallia ja lapsen oikeuksien näkyvyyttä	Tiedon tuottaminen päätöksenteon pohjaksi ja toiminnan kehittäminen Unicefin lapsiystävällinen kunta toimintasuunnitelman toimenpiteiden toteutus	2022-2025	Toimialajohtaja Vastuualuejohtajat
Tieto palveluista tavoittaa erilaiset käyttäjäryhmät	Kehitetään viestintää	2022-2025	Toimialajohtaja Vastuualuejohtajat Viestintätiimi
Palvelut ovat saavutettavissa	Palvelujen kehittämisessä huomioidaan esteettömyys ja sijainti	2022-2025	Toimialajohtaja Vastuualuejohtaja

Elinvoima- ja kaupunkikehityksen toimiala			
Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuutaho
Esteettömyyden edistäminen	Kestävän liikkumisen ohjelman toteuttaminen Tilakeskuksen hankkeet 2030 mennessä	Jatkuva	Kadut ja ympäristö Lato
Alueellisen eriarvoistumisen ehkäiseminen	Asuntopoliittisen ohjelman valmistelu valtuustolle Koulusegregaatio hankkeen toteuttaminen (lähikouluperiaatteen tukeminen)	2022-2023	Kaupunkisuunnittelu
Eri väestöryhmien huomioiminen toiminnoissa	Eri väestöryhmien kuuleminen ja huomioiminen toiminnassa	Jatkuva	Toimialajohtaja

5 Lappeenrannan kaupungin lupaus

Työpajassa esitettiin toive siitä, että kaupunki tekisi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä lupauksen. Pientyöryhmät saivat esittää oman lupauksensa, jonka toivoivat, että kaupunki antaa. Lupaukset on kuvattu liitteessä 4.

Kappaleessa neljä (4) kuvattujen Konkreettisten toimenpiteiden lisäksi kaupunki antaa lupauksen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä ja visiosta, jota koko kaupunki organisaation toiminnassaan vaalii. Kaupunki lupaa:

”Lappeenranta on lapsen oikeuksille ja ihmisoikeuksille rakentuva kaupunki, jossa kaikki saavat näkyä, kuulua, elää ja osallistua tasa-arvoisina ja yhdenvertaisina ilman minkäänlaista syrjintää. Lisäksi Lappeenrannan kaupunki lupaa edistää ja arvioida jatkossa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista palveluissaan.”

Lappeenrannan kaupungin lupaus palveluissa tiivistyy visioon:

”Jokainen on arvokas, yhdessä toimien olemme enemmän.”

6 Seuranta ja arviointi

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma on keskeinen tapa edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kunnassa. Suunnitelma ei ole vain asiakirja, vaan elävä ja kehittyvä prosessi. Suunnitelman hyväksyy kaupunginvaltuusto ja sen toteutumisesta raportoidaan valtuustolle valtuustokausittain.

Tavoitteena on, että kaupunkiin muodostetaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvotyöryhmä, joka seuraa tämän ohjelman toimeenpanoa ja arvioi sen toteutumista ja päivitystarpeita yhdessä asukkaiden ja sidosryhmien kanssa.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen seurannassa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan YK:n Kestävän kehityksen tavoiteohjelman Agenda 2030 tavoitteita ja mittareita.

Valtuustokauden aikana selvitetään erityisesti sukupuolten tasa-arvoon, eriarvoistumisen vähentämiseen ja ihmisarvoisen työn mittareiden mahdollista soveltamista kaupungin toimintaympäristössä.

1 Lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten vaatimukset

Perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain säännöksen taustalla ja rinnalla yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista tukevat myös erilaiset kansainväliset sopimukset.

Esimerkkeinä voidaan mainita nk. Istanbulin sopimus, eurooppalainen tasa-arvon peruskirja sekä edellä jo siteerattu YK:n ihmisoikeusjulistus. Lisäksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa (Lissabonin sopimus) keskeisiksi eurooppalaisiksi arvoiksi todetaan muun muassa tasa-arvo ja vähemmistöihin kuuluvien ihmisten oikeuksien kunnioittaminen. Euroopan neuvoston laatiman Istanbulin sopimuksen tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja poistaa perheessä tapahtuvaa ja erityisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

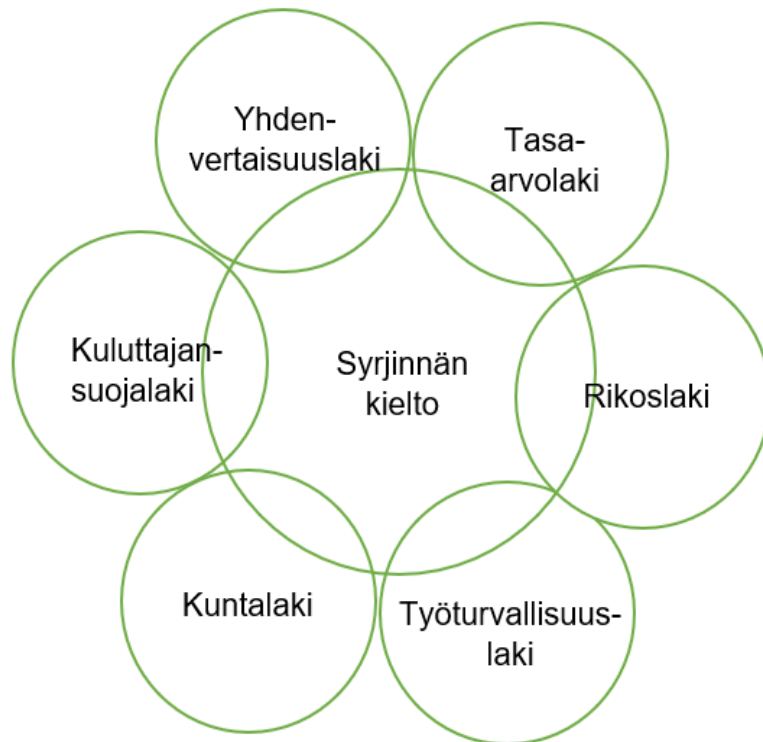
Eurooppalaisessa tasa-arvon peruskirjassa taas käsitellään sukupuolten tasa-arvon edistämistä ja moniperusteisen syrjinnän ehkäisyä monesta näkökulmasta. Peruskirjassa julkilausutaan neljä periaatetta, joita myös Lappeenrannan kaupungin on syytä pitää toimintansa perustana. Peruskirjan mukaan

- i. naisten ja miesten tasa-arvo on perusoikeus,
- ii. naisten ja miesten tasa-arvon varmistaminen edellyttää moninkertaisen syrjinnän ja heikomman aseman käsittelemistä,
- iii. naisten ja miesten tasapuolinen osallistuminen päätöksentekoon on demokraattisen yhteiskunnan perusedellytys, ja
- iv. sukupuoleen perustuvien stereotyyppien poistaminen on olennaista naisten ja miesten tasa-arvon saavuttamisessa.

Perustuslain yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevaa perusoikeussäännöstä tarkennetaan kansallisessa lainsäädännössä muun ohella yhdenvertaisuuslailla ja tasa-arvolailailla. Säännöstä täydentävät myös perustuslain säännökset uskonnon ja omantunnon vapaudesta (11 §) sekä oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin (17 §). Lisäksi kyseeseen tulevat esimerkiksi rikoslain (39/1889) 11 ja 47 luvun rangaistussäännökset sekä kuluttajansuojalain (38/1978), työturvallisuuslain (738/2002) ja kuntalain (410/2015) säännökset.

Kaupungin yhdenvertaisuussuunnittelun kannalta keskeinen säännös on yhdenvertaisuuslain 5.1 §, jonka mukaan *”Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.”*

Vastaavasti tasa-arvosuunnittelun perustana on tasa-arvolain 4 §, jonka 1 momentin mukaan *”Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.”*

Kuvio 1. Yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjinnän kieltöä koskeva kansallisen lainsäädännön kehikko

Lainsäädännön vaatimukset voidaan täyttää suunnitelmalla, joka sisältää ainakin seuraavat keskeiset osa-alueet:

1. Arvio siitä, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat viranomaisen toiminnassa.

Arvion tekemiseksi tulee käyttää erilaisia arviointimenetelmiä ja tausta-aineistoja. Kaupungin on arvioitava tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista

- i. asioiden valmistelussa, päätöksenteossa, hallintotoiminnassa ja -tavoissa,
- ii. johtamisessa, tulosohjauksessa ja tulossopimuksissa,
- iii. taloussuunnittelussa sekä strategisessa suunnittelussa ja tiedottamisessa.

2. Tavoitteet, jotka suunnittelun avulla halutaan saavuttaa.

Hyvä tavoite voi olla esimerkiksi palvelun kehittäminen sellaiseksi, että se vastaa kaikenlaisten asiakasryhmien todellisiin tarpeisiin. Samoin suunnitelmaan on hyvä sisällyttää kaupungin osallisuus-, esteettömyys- ja saavutettavuustavoitteet.

3. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi käytettävät keinot.

Keinot on kirjattava suunnitelmaan mahdollisimman konkreettisina toimenpiteinä. Kyseeseen voivat näin ollen tulla esimerkiksi koulutukset, kartoitukset, erityispalvelujen kehittäminen taikka uudenlaiset asiakaspalvelumekanismit. Keinojen lisäksi on tärkeää määritellä myös se, kenen vastuulla toimenpide on, millä aikataululla se toteutetaan, miten siitä tiedotetaan ja miten sitä seurataan.

EU:n perussopimusten ja perusoikeuskirjan lisäksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisessa, toimeenpanossa ja kehittämisessä otetaan huomioon alemmanasteinen EU-lainsäädäntö: merkittäviä EU-säädöksiä ovat esimerkiksi syrjintädirektiivi, työsyryntädirektiivi, saavutettavuusdirektiivi ja esteettömyysdirektiivi.

Syrjintäperusteiden tulkinnassa sekä tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden arvioinnissa hyödyllisiä ovat myös EU:n tuomioistuimen samoin kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja muiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten ratkaisut.

2. Keskeiset syrjintäperusteet

2.1 Sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu

Sukupuoleen liittyvää epätasa-arvoista kohtelua kokevat Suomessa niin naiset kuin miehetkin. *Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry:n* mukaan merkittävimmät naisia koskevat tasa-arvo-ongelmat ovat

- i. lähisuhdeväkivallan uhrien palveluiden riittämättömyys,
- ii. tyttöjen seksuaalinen häirintä,
- iii. naisten taloudellisesti heikompi asema,
- iv. naisten heikompi työelämäasema, ja
- v. vanhempainvapauden kasautuminen lähes kokonaan naisille.

Vastaavasti viisi merkittäväntä miehiä koskevaa tasa-arvo ongelmaa ovat *Miesten tasa-arvo ry:n* mukaan

- i. miesnäkökulman sivuuttaminen tasa-arvopolitiikassa,
- ii. miesten asevelvollisuus ja muut miehiä syrjivät lait ja viranomaiset,
- iii. poikien alisuorittaminen koulutuksessa,
- iv. isien asema erotilanteissa, ja
- v. huono-osaisuuden kasaantuminen miehille.⁴

Ihmiset ovat sukupuoli-identiteetiltään ja sukupuolen ilmaisultaan moninaisia, eivätkä kaikki ole sukupuoleltaan yksiselitteisesti naisia tai miehiä.

Transsukupuoliset eivät koe kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon heidät on syntymän hetkellä määritelty. Tätä sukupuoliristiriitaa voidaan tarvittaessa korjata esimerkiksi hormonihoidolla ja kirurgialla.

Transvestiitit taas ovat ihmisiä, jotka haluavat ilmentää myös persoonassaan olevaa toista sukupuolta. Enemmistö transvestiiteista ovat miehiä, jotka haluavat toisinaan tuoda esiin naiseuttaan pukeutumisellaan ja ulkoisella olemuksellaan.

Muunsukupuoliset ovat ihmisiä, jotka elävät mieheyden ja naiseuden rajalla, välillä tai ulkopuolella. Muunsukupuolinen voi koskea olevansa sukupuoleton, sukupuoleltaan määrittelemätön tai yhdistelmä miehisenä ja naisellisena pidettyjä ominaisuuksia.

Intersukupuolisuudessa sen sijaan on kyse henkilön fyysisistä ominaisuuksista, jotka eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien syrjintää esiintyy kaikkialla yhteiskunnassa. Yhteiskunnassamme on monia sellaisia sukupuoleen liittyviä asenteita, aatteita, ajattelutapoja ja psykologisia ilmiöitä, jotka luovat erityyppiselle syrjinnälle otollisen maaperän.

Yksilöllinen syrjintä ilmenee yksilöön kohdistuvana torjumisena, vihamielisyytenä, häirintänä, kiusaamisena ja fyysisenä väkivaltana, kun taas *institutionaalinen syrjintä* ilmenee esimerkiksi lakien ja yleisten menettelytapojen luomana epätasa-arvona.

2.2 Seksuaalivähemmistöt

Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää pyritään estämään tasa-arvolain säännöksillä.

Seksuaalivähemmistöillä tarkoitetaan seksuaaliselta suuntautumiseltaan muita kuin heteroseksuaaleja. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat niin homot, lesbot, aseksuaalit, biseksuaalit kuin panseksuaalitkin. Seksuaalisen suuntautumisen voi määritellä myös joksikin muuksi tai määrittelemättömäksi.

Sukupuolivähemmistöt tulee pitää erillään seksuaalivähemmistöistä, joiden yhdenvertaista asemaa turvataan yhdenvertaisuuslain säännöksillä.

Yhteiskunnassamme esiintyy vahvana olettaus, jonka mukaan ihmiset ovat heteroja, ellei jotain poikkeavaa ilmene. Koska ihmisten ylivoimaisen enemmistön tiedetään olevan heteroseksuaaleja, jokaista kohdellaan lähtökohtaisesti heteroseksuaalina. Tätä ilmiötä kutsutaan nimellä *heteronormatiivisuus*.

Hetero-olettaus ei ole neutraali, sillä siihen enemmän tai vähemmän liittyy viesti siitä, että heterous on normaalia, oikein ja luonnollista, kun taas seksuaalivähemmistöt edustavat ”normaalista poikkeavaa” kansanryhmää. Tällainen olettaus saa aikaan oletuksia, ennakkoluuloja ja syrjintää seksuaalivähemmistöjä kohtaan.

Ennakkoluulot ja syrjintä taas johtavat pahimmillaan viharikoksiin. Rikoksesta tekee viharikoksen se, että sitä motivoivat ennakkoluulot tai syrjivät asenteet. Palvelujen ja muiden toimintojen suunnittelussa hetero-olettama voi johtaa esimerkiksi tiloihin ja toimintamalleihin, jotka soveltuvat ainoastaan enemmistöä edustaville heteroseksuaaleille.

Esimerkiksi sateenkaariperheet eivät välttämättä saa samoja palveluita kuin muut perheet.

2.3 Lapset, nuoret ja vanhuks

Yhdenvertaisuuslain syrjinnän kielto koskee kaikenikäisten syrjintää eli kuka tahansa voi tulla syrjityksi ikänsä vuoksi. Ikäsyrjintä ilmenee usein ilman hyväksyttävää perustetta

asetettuina ikärajoina: esimerkiksi voi käydä niin, ettei nuoria päästetä kirjastoon tai huoltoasemalle, taikka 30 vuotta täyttäneet opiskelijat eivät saa samoja alennuksia kuin alle 30-vuotiaat. Kuitenkin tulee pitää mielessä, että ikään perustuva erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin, kohtelulla on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhteisia.

Näin ollen edellä mainitut esimerkit eivät ole kiellettyä syrjintää, jos ikäraajat on asetettu hyväksyttävistä ja oikeasuhteisista syistä. Esimerkiksi alkoholilain asettamat ikäraajat ovat luonnollisestikin sallittuja.

Melko usein ikään liittyvä erilainen kohtelu tulee esiin työelämässä. Tiedetyt rakenteelliset seikat ohjaavat työnantajia palkkaamaan nuorempia työntekijöitä: esimerkiksi työnantajalla on velvollisuus maksaa osa työntekijöidensä työkyvyttömyyseläkkeiden kustannuksista.

Kokenut työntekijä vaatii usein myös suurempaa palkkaa, ja hänet nähdään herkemmin kustannuseränä kuin kannattavana tuloksentekijänä. Ikä on myös tyypillinen moniperusteisen syrjinnän yhteydessä ilmenevä syrjintäperuste. Tällä tarkoitetaan sitä, että henkilöä syrjitään paitsi hänen ikänsä myös hänen sukupuolensa, etnisen alkuperänsä tai muun vastaavan seikan perusteella.

2.4 Etninen alkuperä ja kansalaisuus

Alkuperällä tarkoitetaan ihmisen etnistä tai kansallista alkuperää. Alkuperällä viitataan tällöin myös ihonväriin ja muihin alkuperään liittyviin piirteisiin. Kuka tahansa voi tulla syrjityksi alkuperänsä vuoksi. Erityisessä syrjinnän vaarassa ovat romanit, saamelaiset ja afrikkalaistaustaiset henkilöt sekä muut etnisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt.

Suomen vuonna 1970 ratifioiman Yhdistyneiden kansakuntien kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen mukaan *rotusyrjinnällä tai rasismilla* tarkoitetaan ”*kaikkea rotuun, ihonväriin, syntyperään tahi kansalliseen tai etniseen alkuperään perustuvaa erottelua, poissulkemista tai etuoikeutta, jonka tarkoituksena on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tasapuolisen tunnustamisen, nauttimisen tai harjoittamisen mitätöiminen tai rajoittaminen poliittisella, taloudellisella, sosiaalisella, sivistyksellisellä tai jollakin muulla julkisen elämän alalla.*”

Rasismi ilmenee usein ennakkoluuloina ja asenteellisuutena. Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuoden 2020 vuosikertomuksen mukaan peräti 63 prosenttia afrikkalaistaustaisista vastaajista ilmoitti kokeneensa rasistista häirintää viimeisen viiden vuoden aikana.

Alkuperään ja kansalaisuuteen liittyvä syrjintä vaikuttaa etnisten ja kansallisten vähemmistöjen elämään kaikilla yhteiskunnan alueilla. Lisäksi varsinkin maahanmuuttajataustaiset naiset kokevat moniperusteista syrjintää: heidän mahdollisuuksiaan osallistua päätöksentekoon ja työelämään pidetään erityisen heikkoina.

Kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää voi olla esimerkiksi joidenkin palvelujen rajaaminen vain suomalaisille tai jonkin oikeuden rajoittaminen vain tiettyjen maiden kansalaisten osalta. Jälleen on tosin syytä muistaa, että esimerkiksi kansalliseen turvallisuuteen perustuva erilainen kohtelu voi olla sallittuakin, jos menettelylle on hyväksyttävät syyt.

2.5 Kieli ja kulttuuri

Perustuslain 17.2 §:n mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Edelleen perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi viittomakieltä käyttävien oikeudet turvataan lailla.

On yleistä, että suomen kieltä taitamaton maahanmuuttaja ei saa tietoa kuntien tarjoamista palveluista ja jää tämän vuoksi niistä paitsi.

Toisaalta vieraskielinen nimi tai vieraaseen äidinkieleen viittaava tapa puhua suomea voivat herättää ennakkoluuloja ja asenteellisuutta. Lopputuloksena voi olla esimerkiksi se, ettei henkilöä kutsuta työhaastatteluun.

2.6 Uskonto, vakaumus, poliittinen toiminta ja ammattiyhdistystoiminta

Uskonnon ja omantunnon vapaudesta säädetään perustuslain 11 §:ssä. Jokaisella on siten oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Uskonnolla tarkoitetaan perinteisiä maailmanuskontoja, kuten kristinuskoa ja islamia, mutta myös uudempia uskonnollisia liikkeitä. Vakaumuksella tarkoitetaan ei-uskonnollista maailman- tai elämäkatsomusta. Näitä ovat esimerkiksi ateismi ja pasifismi. Vakaumuksen ja mielipiteen ero on siinä, että vakaumukseen voidaan nähdä olevan jotain laaja-alaista ja pysyvää, kun taas mielipide kohdistuu johonkin yksittäiseen asiaan ja voi helposti muuttua. Mielipiteen vapaus liittyy kiinteästi perustuslaissa (12.1 §) turvattuun sananvapauteen.

Uskonto, vakaumus tai mielipide eivät saa olla perusteita kuntalaisen syrjivälle kohtelulle. Samalla tulee muistaa, että jokaisella on perustuslain 11 §:n mukaan myös vapaus olla osallistumatta uskonnollisiin tilaisuuksiin tai toimintoihin. Kuntalaisille annettavissa palveluissa uskonnolla ja vakaumuksella voi olla erityistä merkitystä paitsi opetuksessa ja kasvatuksessa myös esimerkiksi terveystalvelujen, ruokapalvelujen ja kirjastojen materiaalitarjonnan kannalta.

Uskontoon perustuvaa syrjintää saattaa olla esimerkiksi se, että henkilö joutuu osallistumaan uskonnon harjoittamiseen vastoin tahtoaan. Erityisesti muslimit kohtaavat usein ennakkoluuloja ja asenteellisuutta kuntien järjestämissä palveluissa. Syrjimättömyyteen pyrkimisen lisäksi uskontoon ja vakaumukseen perustuvan toiminnan vapautta tulee aktiivisesti edistää.

Uskonnot, vakaumukset ja mielipiteet voivat johdattaa henkilön osallistumaan poliittiseen toimintaan tai ammattiyhdistystoimintaan. Yhdistymisvapaudesta säädetään perustuslain 13 §:ssä. Henkilöä ei luonnollisestikaan saa syrjiä sen perusteella, että hän on tämän perusoikeuden nojalla päättänyt toimia poliittisessa puolueessa tai ammattiyhdistyksessä. Tällaista kiellettyä syrjintää voi olla vaikkapa se, että henkilö suljetaan pois harrastetoiminnasta hänen puoluekantansa vuoksi.

2.7 Vammaisuus

YK:n vammaissopimuksen⁵ 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat *”ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.”*

Vammaisuus on yksi yleisimmistä syrjintäperusteista, jonka vuoksi yhdenvertaisuusvaltuutettuun otetaan yhteyttä. Iso osa vammaisuuteen perustuvasta syrjinnästä liittyy yhteiskunnan rakenteisiin: esimerkiksi rakennettu ympäristö suunnitellaan monesti *valtaväestöolettaman* mukaisesti.

Vastaavasti myös lainsäädäntöä on kirjoitettu vammattomien ihmisten näkökulmasta. Yksittäistilanteissa syrjinnässä voi olla kyse esimerkiksi erityisjärjestelyjen puutteista taikka apuvälineiden tai välttämättömien palvelujen puuttumisesta.

Kaupungin on julkisyhteisönä ja palvelujen tuottajana tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisille henkilöille. Käytännössä kohtuulliset mukautukset voivat olla esimerkiksi tarpeellisten apuvälineiden hankkimista, palvelujen mukauttamista tai tulkkia apua.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden parantaminen on keskeinen osa Lappeenrannan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä. Esteettömyydellä tarkoitetaan ihmisten moninaisuuden huomioon ottamista rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa. Esteettömyydellä edistetään näin ollen yhdenvertaisen osallisuuden toteutumista.

Saavutettavuuden käsitettä käytetään nykyään vakiintuneesti verkkopalveluiden yhteydessä. Saavutettavuus tarkoittaa käytännössä esteettömyyttä digitaalisessa maailmassa: sitä, että erilaisten ihmisten on mahdollista käyttää verkkopalveluja ja niissä olevia sisältöjä. Käsillä olevassa suunnitelmassa asetetaan jäljempänä koko joukko esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä tavoitteita.

2.8 Terveystila

Hyvä terveydentila tai toisaalta terveysongelmat vaikuttavat käytännössä miltei kaikkiin elämäämme ja myös muiden henkilöiden suhtautumiseen meihin.

Terveydentilalla tarkoitetaan sekä fyysistä että psyykkistä terveydentilaa. Sairaudet voivat olla akuutteja tai kroonisia. Krooninen sairaus voidaan katsoa myös vammaisuudeksi (ks. edellä jakso 3.7), jos se täyttää vammaisuuden määritelmän.

Terveydentilalla on merkittäviä vaikutuksia henkilön toimintamahdollisuuksiin. Näin ollen terveydentilan äkillinen heikkeneminen tai pitkäaikainen sairaus voivat asettaa henkilön epätasa-arvoiseen asemaan yhteiskunnassa. Terveydentilaan perustuvat syrjäytökemukset esimerkiksi muodostavat vuodesta toiseen tavallisimman työsuojeluviranomaiselle ilmoitettujen syrjäytökemusten joukon.⁶ Kyse voi olla esimerkiksi laittomista irtisanomisista.

Yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisia voivat olla myös tilanteet, joissa sairastuneelta henkilöltä vaaditaan palvelujen ja tukitoimien järjestämisen edellytyksenä kohtuuttomia määriä selvityksiä tai raportointia.

Sanismi tarkoittaa mielenterveyteen liittyvää syrjintää, joka ilmenee ei-toivottuna sosiaalisena leimaantumisenä, torjuntana ja välttelevänä käyttäytymisenä mielenterveyden ongelmista kärsiviä henkilöitä kohtaan. Sanismiin liittyy taustakäsitys mielenterveyden häiriöön sairastuneesta henkilöstä lähtökohtaisesti puutteellisena, kyvyttömänä ja hauraana. Seurauksena voi olla esimerkiksi holhoavaa kohtelua ja itsemääräämisoikeuden loukkauksia. Mielenterveysongelmiin liittyviin ennakkoluuloihin, tietämättömyyteen ja leimaamiseen tulee puuttua Lappeenrannassakin esimerkiksi viestinnällä ja koulutuksella.

2.9 Perhesuhteet

Perinteisessä mielikuvassa perhe koostuu äidistä, isästä ja heidän lapsistaan. Perheen käsite on nyttemmin laajentunut, sillä uusioperheiden ja muunlaisten perheiden, kuten yksinhuoltajaperheiden määrät ovat kasvaneet huomattavasti.

Perheen voivat muodostaa myös samaa sukupuolta olevat henkilöt. Myös kulttuurisilla eroilla on suuri vaikutus perheen käsitteen laajuuteen ja ymmärtämiseen, sillä suomalainen perhekäsitys on suppeampi kuin monissa muissa kulttuureissa.

Kaikkia tulee kohdella yhdenvertaisesti riippumatta siitä, onko henkilö perheellinen, naimaton, avioliitossa, rekisteröidyssä parisuhteessa, avoliitossa, seurustelusuhteessa, eronnut tai leski.

Yhdenvertaisuusongelmat voivat liittyä esimerkiksi siihen, että monimuotoisia perheitä kohdellaan palvelutilanteissa ennakkoluuloisesti tai asenteellisesti.

Syrjintä perhesuhteen perusteella liittyy läheisesti myös yhdenvertaisuuslaissa kiellettyyn *läheissyrjintään*. Yhdenvertaisuuslain 8.1 §:n mukaan syrjintä on nimittäin kiellettyä riippumatta siitä, perustuuko syrjintä henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan seikkaan tai oletukseen.

3. Muodollinen ja tosiasiallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteillä voidaan tarkoittaa kahta eri asiaa.

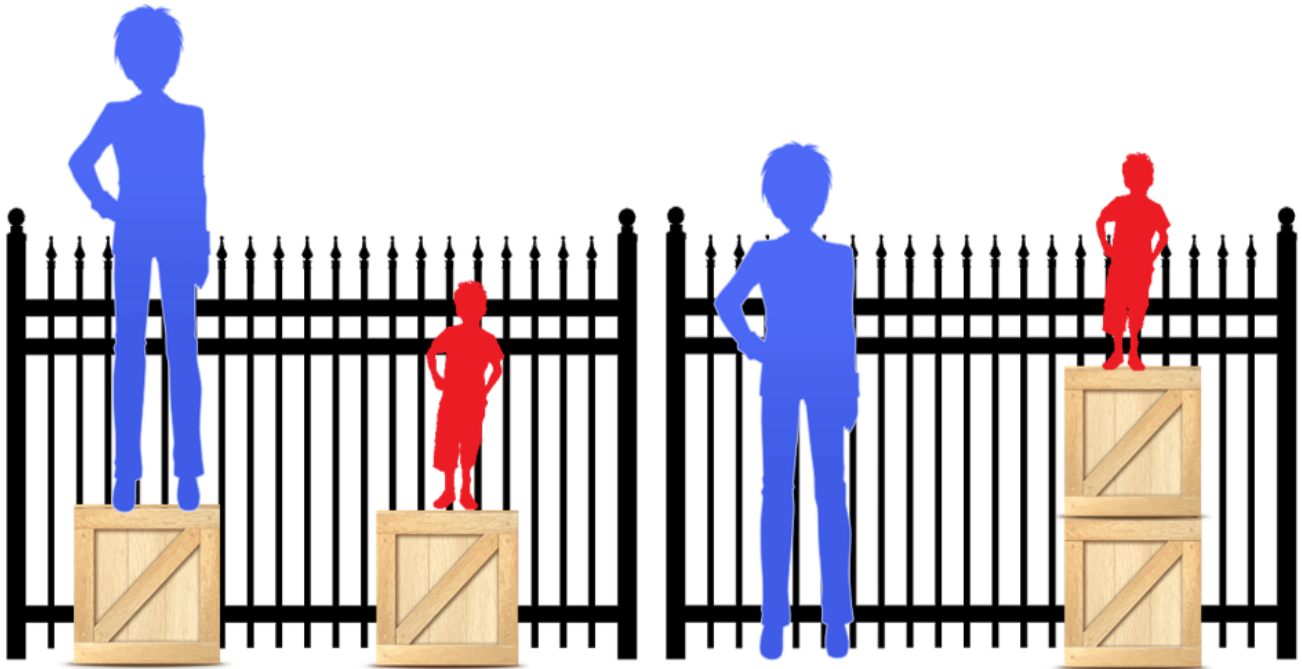
Muodollinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että samanlaisissa tapauksissa ihmisiä tulee kohdella samalla tavalla. Muodollinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kytkeytyy kiinteästi *välittömään* syrjintään. Välitön syrjintä tarkoittaa ihmisten erilaista kohtelua jonkin kielletyn syrjintäperusteiden, kuten alkuperän tai iän, perusteella.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on kuitenkin välittömään syrjintään puuttumista laajempi asiakokonaisuus. Huomioon tuleekin ottaa myös *tosiasiallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus*.

Tämä tarkoittaa sitä, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen saattaa edellyttää poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien tosiasiallisesti tasavertainen asema toteutuisi. Tosiasiallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi pyritään siten poistamaan sellaista yhteiskunnassa esiintyvää *tosiasiallista eriarvoisuutta*, joka voi syntyä lainsäädännön ohella erilaisesta julkisen vallan ja yksityisten toimijoiden toiminnasta sekä erilaisista taloudellisista, sosiaalisista ja yhteiskunnallisista rakenteista.

Tosiasiallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kytkeytyy *välilliseen syrjintään*. Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että näennäisen neutraali sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun henkilön muita epäedullisempaan asemaan hänen henkilökohtaisen ominaisuutensa perusteella.

Välillistä syrjintää voi olla vaikkapa se, että johonkin tilaan ei pääse pyörätuolilla, tai se, että jossain kaupungin palvelussa asiointi voi tapahtua ainoastaan verkossa.

Kuvio 2 . Vasemmassa kuvassa sinistä aikuista ja punaista lasta on kohdeltu muodollisen yhdenvertaisesti. Kuitenkin joskus voi olla paikallaan erityistoimenpitein parantaa punaisen lapsen asemaa tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi.

Tosiasialliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen voidaan pyrkiä *positiivisella erityiskohtelulla*. Tällöin toteutetaan erityistoimenpiteitä tietyn syrjinnälle ja eriarvoistumiselle alttiin ihmisryhmän tosiasiallisen tasavertaisuuden turvaamiseksi siten, etteivät toimenpiteet kuitenkaan asteeltaan muodostu toisia ihmisiä syrjiviksi.

Yhdenvertaisuuslain 7 §:n mukaan positiivisen erityiskohtelun tulee olla pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhtaista. Tällaisia hyväksyttäviä toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi vähemmistöjen asemaa palveluissa parantavat erityisjärjestelyt ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö.

Tietyissä tapauksissa pelkkä muodollinen tasavertaisuus ei ole riittävää, vaan tasapuolisesta kohtelusta tulee poiketa tosiasiallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi. Tasapuolisen ja puolueettoman kohtelun lisäksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on siten tarvittaessa myös aktiivista toimintaa eriarvoisuuksien poistamiseksi.

Liite 2 Keskeisimmät määritelmät

Tasa-arvo	<p>Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella.</p> <p>Tasa-arvolaissa kielletään syrjintä sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella.</p>
Yhdenvertaisuus	<p>Ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.</p> <p><i>Sukupuolten välisestä tasa-arvosta</i> säädetään erikseen tasa-arvolaissa.</p>
Muodollinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	<p>Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää syytä. Muodollinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittaa näin ollen sitä, että samanlaisissa tapauksissa ihmisiä tulee kohdella samalla tavalla.</p>
Tosiasiallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	<p>Muodollinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ei aina takaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista.</p> <p>Tosiasiallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus voi edellyttää syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista.</p> <p>Tällöin voidaan poiketa samanlaisesta kohtelusta heikommassa asemassa olevien ihmisten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.</p>
Positiivinen erityiskohtelu	<p>Tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän asemaa ja olosuhteita parantavat erityistoimenpiteet, joilla tähdätään tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen ja jotka eivät asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi.</p>

Kohtuullinen mukauttaminen

Yksittäistapauksessa toteutettavat tarpeelliset ja asianmukaiset muutokset ja järjestelyt, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitusta esimerkiksi palvelun järjestäjälle ja joilla varmistetaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia oikeuksia ja vapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Syrjintä

Ihmistä kohdellaan huonommin kuin toisia jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella.

Syrjintä voi olla välitöntä tai välillistä syrjintää taikka moniperusteista syrjintää, läheissyrjintää, häirintää, kohtuullisten mukautusten epäämistä taikka ohjeita tai käskyjä syrjiä.

Välitön syrjintä

Henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vastaavassa tilanteessa.

Välillinen syrjintä

Henkilöä kohdellaan näennäisen puolueettomasti, mutta hänet tosiasiallisesti asetetaan epäedullisempaan asemaan suhteessa toisiin.

Moniperusteinen syrjintä

Yksilö voi joutua syrjityksi usean ominaisuutensa vuoksi.

Syrjintäkokemuksissa esimerkiksi alkuperä ja kieli sekä vammaisuus ja ikä kietoutuvat syrjintäperusteina monesti yhteen.

Läheissyrjintä

Henkilö saatetaan asettaa epäedulliseen asemaan sen vuoksi, että hän on esimerkiksi etniseen vähemmistöön kuuluvan tai vammaisen henkilön perheenjäsen tai ystävä.

Häirintä

Henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista loukkaamista niin, että siitä syntyy uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

Kohtuulliset mukautukset	Tarpeelliset ja asianmukaiset muutokset ja järjestelyt, joiden avulla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia oikeuksia ja vapauksia muiden ihmisten tavoin.
Ohje tai käsky syrjiä	Ohje tai käsky, joka johtaa syrjintään.
Seksuaalinen häirintä	Tarkoituksellinen sanallinen, sanaton tai fyysinen ei-toivottu seksuaalinen käytös, jolla loukataan henkilön koskemattomuutta.
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö	Arvioivaa kehittämistoimintaa, jolla tavoitellaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä etsitään toiminnasta mahdollista syrjintää sekä keinoja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden yhä parempaan edistämiseen.
Valtaväestöolettaamus	Kaupungin toiminnassa saatetaan tietoisesti tai tiedostamatta olettaa asukkaan tai asiakkaan olevan ”keskivertoihminen” tai ”tavallinen ihminen”, ja palvelut jne. suunnitellaan vain häntä silmällä pitäen.
Sukupuoli	Fyysinen sukupuoli tai esimerkiksi sukupuoliroolit, naiseuden ja mieheyden sosiaaliset merkitykset, sukupuolinen käyttäytyminen taikka yksilön sukupuoli-identiteetti.
Sukupuoli-identiteetti	Henkilön kokemus omasta sukupuolestaan.
Sukupuolen ilmaisu	Sukupuolen tuominen esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Transvestiitti on henkilö, joka pukeutumisellaan ja ulkoisella olemuksellaan ilmaisee toista biologista sukupuolta.
Normikriittisyys	Yhteiskunnassa vallalla olevien kirjoittamattomien sääntöjen ja oletuksien kriittinen tarkastelu, syrjivien rakenteiden tunnistaminen sekä pyrkimys niiden muuttamiseen. Normit ylläpitävät valtasuhteita, sulkevat ihmisiä pois jostakin ja antavat toisille etuoikeuksia.

Liite 3 Lappeenrannan kaupungin työpajassa ja lähtötasokartoituksessa esille nousseet toimenpide-ehdotukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi Lappeenrannassa

KUNNAN RAKENTEET JA PÄÄTÖKSENTEKO

- Nimetään työryhmä edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta
- Nimetään häirintäyhdyshenkilö ja kaikissa kaupungin toimipaikoissa /palveluissa on helposti saatavilla tietoa syrjinnästä ja siitä mihin ja miten kokemuksesta voi ilmoittaa.
- Yhdenvertaisuuden kehittymistä ja syrjintätilanteiden ilmenemistä seurataan vuosittain
- Raportoinnin ja tilastoinnin kehittäminen
- Päätöksenteossa ja palveluita suunnitellessa ja toteuttaessa painotetaan lapsen edun ensisijaisuutta ja arvioidaan ennakkoon ihmisiin kohdistuvat vaikutukset
- Kaupunkilaisten kuuleminen
- Käyttäjälähtöinen suunnittelu ja palvelumuotoilu
- Anonyymi rekrytointi
- Johto edistää asioita ja tukee/ seisoo asioiden takana

VIESTINTÄ

- Viestinnässä ja tiedottamisessa käytetään kuvituksissa erilaisia, eritaustaisia ja eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä.
- Käytettävä kieli tai ilmaisut eivät ole syrjiviä
- Eri kielillä viestiminen
- Tiedon saannin yhdenvertaisuus –saavutettavuus, myös luettuna
- Yhdenvertaisuustyöskentelystä tiedotetaan kuntalaisille kaupungin nettisivujen ”yhdenvertaisuus”-sivuston välityksellä
- Antirasismista tiedotetaan säännöllisesti.

HENKILÖSTÖN KOULUTUS JA OSAAMINEN

- Yhdenvertaisuudesta ja antirasismista on tarjolla koulutusta henkilöstölle säännöllisesti
- Tarjotaan koulutusta opettajille ja kasvattajille vihapuheesta, sukupuolivähemmistöistä ja eri kulttuureista
- Valmius puuttua epäkohtiin, kun niitä havaitaan
- Koulutusta erityisesti yhdenvertaisuuslain soveltamisesta
- Lapsen oikeuksien edistämiseen tähtäävää UNICEFin Lapsiystävällinen kunta (LYK) -kehittämismalli. LYK-työssä on havaittu tarvetta lisätä ymmärrystä yhdenvertaisuudesta, syrjinnästä ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden erityiskohtelun tarpeesta.

TOIMITILAT / ESTEETTÖMYYS

- Saavutettavuus ja esteettömyys
- Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille unisex vessat/ pukutilat
- Turvallisuus: valaistus, valvonta jne.
- Rakennuslupien myöntämisessä ja itse rakentamisessa otetaan huomioon esteettömyys ja saavutettavuus, kannustetaan laajamittaiseen esteettömyyden ja

saavutettavuuden huomioimiseen rakentamisesta, ei tyydytä pelkästään lain minimiin.

- Huolehditaan, että rakennetun ympäristön elementit, opasteet ja kyltit sekä laitteiden fyysiset ominaisuudet ovat esteettömiä ja saavutettavia
 - Julkisiin palveluihin selkeät opasteet, sisäänkäynnit ja kunnollinen valaistus.
 - Keskustan kadut esteettömiksi, jotta voi kulkea yksin pyörätuolilla.
 - Katukivetyksiin luiskia ja rampeja
 - Uimahalleihin toimivammat ja suuremmat inva-pukuhuoneet
 - Ihmisillä on aisteissa erityisherkkyyttä esimerkiksi liian kirkkaat mainostaulut pois ja julkisissa tiloissa tulisi olla myös taustamusiikittomia alueita.
 - Eri kaupunginosiin penkkejä, että vähävoimaiset ja leikkauksista toipuvat jaksavat käydä kaupassa ja ulkoilemassa.
- Saavutettavuus ei ole pelkästään fyysistä esteettömyyttä vaan se tulee huomioida verkkopalveluissa, sovelluksissa ja julkaisuissa
- Kannustetaan urakoitsijoiden yhteistoimintaa esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimiseksi.
- Kuunnellaan ja hyödynnetään kokemustoimijoiden asiantuntemusta

LAPSET JA NUORET

- Lapsiystävällinen kunta -malliin pohjaten nostetaan esille haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien huomioimista palveluiden yhdenvertaisuuden takaamiseksi.
- Lasten ja nuorten kasvun tukeminen – jokainen voi olla oma itsensä.

- Yhdessä enemmän toimintaa toisiamme kuullen
- Yhdessä tekemisen lupaus ei hidastella
- Ymmärryksen lisääminen -kouluttaminen
- Tiedottaminen aiheesta ja projektin etenemisestä, media mukaan
- Asioita viedään eteenpäin ja niihin puututaan
- Jokaisella oikeus elää omana itsenään ja voi sitä kautta antaa panoksensa yhteiskuntaan
- Kaikkien kaupunki